

Max Frisch'in gözünden Berlin

Günceleri ve tiyatro oyunları ile tanınan Max Frisch, 1973'te Berlin'e taşındığında, yaşadığı bu dönemin kayıtlarını tutmaya başladı. 'Bir edebiyat projesi' olarak gördüğü "Berlin Günlüğü'nden" Berlin'e, tarihe, Almanca edebiyata Frisch'in gözünden bakmak isteyenler için önemli bir kaynak.

ILGAZ GÖKIRMAKLI
igkrmkli@gmail.com

Geçen yüzyılın en önemli yazarlarından Max Frisch, takvimler 1973 yılını gösterdiğinde memleketi İsviçre'den Berlin'e taşınmış ve kendisi için yeni bir dönemin ilk adımlarını atmıştı. Eşi Marianne'in tesadüfen bulunduğu Berlin'in Sarrazin Sokağı'ndaki bu ev, aralarında Günter Grass ile Uwe Johnson gibi yazar ve dostlarının yaşadığı Friedenau'daydı.

Herhangi birinin yazdığı özel satırları okumak her zaman iştah açıcudur. Bir yönüyle yasaklı bir kapı açmışız, yakalanmadan bu gizli işi bitirmeliymişiz keyfi verir okura. Edebiyatçıların ya da sanatçıların günlüklerinin yayımlanmasının etik yönü de tartışılır. Ancak "Berlin Günlüğü'nden"de durum çok da böyle değil. Yayımlanması istenilen bir günlük var karşımızda. **İlknur Özdemir çevirisiyle raflarda yerini alan "Berlin Günlüğü'nden" bir günlüğün mahremiyetini içerse ve bu hissi okura geçirmeyi başarsa da Frisch, yıllar sonra verdiği bir demeçte günlüğün, üzerine çalışılmış bir kitap olduğunu, kesinlikle sadece bir 'not defteri' değil, 'dikkatle oluşturulmuş bir kitap' olduğunu açıklamıştı. Anlıyoruz ki yazar, bu şehre taşındığı ilk günden itibaren 'bir edebiyat projesi' olarak gördüğü "Berlin Günlüğü'nden"e bir günlükten çok daha fazlası gözyle bakmış.**

Lakin yazar, "Berlin Günlüğü'nden"e ölümünün üzerinden 20 yıl geçene kadar yayım yasağı koymuş, sebep olarak da 'özel meseleler' gerekçesini belirtmişti. 2011 Nisan'ında, Frisch'in belirlediği süre dolunca Max Frisch Vakfı'nın Danışma Kurulu Zürih, Bellevue'deki bir banka kasasını açtı. Kasada, başka şeylerin yanı sıra "Berlin Günlüğü'nden" de bulundu.

Frisch'in bıraktığı dosya beş klasörden oluşuyordu. Frisch'in 'defter' dediği bu kayıtların ilk ikisinde, yayımlanacağı bilinen bir günlük sorumluluğunun hissedildiği metinler yer almasına karşılık 3, 4 ve 5 numaralı defterlerin özel bilgiler içeren, kişisel karalamalara dönüştüğü söyleniyor.

Bu nedenle "Berlin Günlüğü'nden"

daha çok bahsi geçen iki defterdeki metinlerden oluşuyor. Max Frisch'in numaralandırmadan, yalnızca tarih atarak dosyaladığı metinler, yazarın belirlediği sırayla yayına hazırlanmış. Günlük yayına hazırlanırken, şu an hâlâ hayatta olan kişilerin özel bilgileri dışında herhangi bir müdahale yapılmadığı belirtiliyor. Bu, tüm satırların özgün ve Frisch'in yazdığı haliyle bize ulaştığı anlamına geliyor. Kitapta Frisch'in satırlarının yanı sıra editör ve yayına hazırlayan açıklaması da dahil olmak üzere geniş bir sonsöz ve notlar bölümü bulunuyor.

"Berlin Günlüğü'nden" dünyanın en kendine müstesna şehirlerinden Berlin'e yakından bir bakış. Yalnızca bu şehrin tutkunları ya da günlük okumaya hevesli okurlar için değil, 20'nci yüzyıl Alman edebiyatına ve tarihine ilgi duyan herkes için de önemli bir kaynak. Frisch; Alfred Andersch, Jurek Becker, Wolf Biermann, Hans Magnus Enzensberger, Günter Grass, Uwe Johnson, Günter Kunert, Kurt Manti, Christa Wolf'un da aralarında olduğu Almanca edebiyatın en önemli yazarlarının portrelerini de çiziyor. Günlük yaşam üzerine düşünceler, anlatı ve deneme metinleri, Batı Berlin'de yaşayan Frisch'in Doğu Almanya'daki siyasi ve toplumsal koşullara dair gözlemlerini ve çok daha fazlasını da buluyoruz kitapta.

Berlin'e, Almanya tarihine, Almanca edebiyatına ve temsilcilerine Frisch'in gözünden bakmak isteyenler için önemli bir kaynak var karşımızda. Üstelik biliyoruz ki, yazar tüm bu gözlemlerinin bize ulaşmasını istemiş. Biz okurlar da gönül rahatlığıyla kendimizi derin dondurucudan çıkmasına rağmen tazeliğini hâlâ koruyan bu günlüğün kollarına bırakabiliriz. ■

BERLİN GÜNLÜĞÜ'NDEN

Max Frisch
Çeviren: İlknur Özdemir
Yapı Kredi Yayınları, 2022
200 sayfa.